

در نشست‌های تخصصی ناشران و کارشناسان سامان‌دهی منابع آموزشی و تربیتی مطرح شد:

همراهی بخش خصوصی و آموزش و پرورش بازی برد-برد است

عاطفه بزرگ‌نیا/سمانه آزاد

اشاره

دفتر انتشارات و تکنولوژی آموزشی هر سال در ایام برپایی نمایشگاه بین‌المللی کتاب تهران، برنامه‌های ویژه‌ای برای دیدار و گفت‌وگوی رودرو با ناشران و مؤلفان کتاب‌های آموزشی تدارک می‌بیند. امسال - به روال معمول سال‌های اخیر - این دفتر کوشید با برگزاری نشست‌هایی با ناشران و پدیدآورندگان کتاب‌های آموزشی به پرسش‌های آن‌ها در خصوص معیارهای ارزیابی کتاب‌های آموزشی پاسخ گوید. این نشست‌ها در دو نوبت، صبح و بعدازظهر با حضور کارشناسان سازمان و نمایندگان ناشران تشکیل شد. آن‌چه می‌خوانید گزارشی از این نشست‌هاست.

توازن در حوزه‌های رشد، هدف کتاب‌های پیش‌دبستانی

نشست گروه پیش‌دبستانی نخستین نشستی بود که در محل نمایشگاه برگزار شد. فریده عصاره کارشناس سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی در بخش پیش‌دبستانی با اشاره به این مطلب که دوره پیش‌دبستانی تنها دوره‌ای است که به علت نبود کتاب درسی، فاقد محوری مشخص برای تولید کتاب‌های کمک‌آموزشی است، گفت: «ناشرانی که می‌خواهند تولیداتشان مورد تأیید آموزش و پرورش قرار گیرد ضروری است به‌عنوان معیار، «راهنمای برنامه و فعالیت‌های آموزشی و پرورشی دوره»

پیش‌دبستان» را مدنظر قرار دهند.

مهارت‌های زبانی از جمله مهارت‌هایی بود که عصاره بر لزوم آموزش آن‌ها در دوره پیش‌دبستانی تأکید کرد و گفت: «متأسفانه در برخی آموزشگاه‌ها یا کتاب‌ها، بدون توجه به اهداف دوره، بر مهارت‌های خواندن و نوشتن تأکید می‌شود؛ در حالی که آموزش این مهارت‌ها باید از کلاس اول ابتدایی آغاز شود و آنچه در دوره پیش‌دبستانی باید مورد توجه قرار گیرد، هنر گوش دادن و سخن گفتن است تا کودک بتواند کلیت و هسته معنایی پیام را دریابد و قدرت تمرکزش افزایش یابد. همچنین باید بتواند در جمع صحبت و نظرش را بیان کند. در نهایت هدف کتاب‌های آموزشی دوره پیش‌دبستان باید ایجاد توازن در حوزه‌های گوناگون رشد باشد.» طاهره خردور دیگر کارشناس این دوره با اشاره به کتاب‌های کار این دوره گفت: «در کتاب‌های کار فعلی، مجموعه‌ای از انواع موضوعات اعم از زیست محیطی، دینی، اخلاقی و اجتماعی در قالب‌های شعر، داستان و نقاشی در کتاب گنجانده شده‌اند؛ اما بهتر است کتاب‌ها را به لحاظ موضوعی جدا کنیم و به هر موضوع به‌قدر کافی و به نحوی دقیق بپردازیم.»

تغییر ذائقه مردم زمان‌بر است

در ادامه این نشست محمد صادقی مدیرعامل انتشارات کلاغ سپید گفت: «تغییر در بازار نشر به شیوه‌ای که مدنظر شماست

کار امروز و فردا نیست. مثلاً از نظر آموزش و پرورش، آموزش الفبا و عددنویسی در دوره پیش دبستانی ممنوع است؛ در حالی که در بسیاری از کشورهای دیگر حروف و اعداد را پیش از دبستان به بچه‌ها یاد می‌دهند. اگر ما کتاب‌هایی با شیوه جدید تولید کنیم، مورد استقبال خانواده‌ها قرار نمی‌گیرد. تغییر ذائقه مردم زمان‌بر و مستلزم صرف هزینه است.»

ناشر دیگری که در این نشست حضور داشت، با اشاره به نبود انگیزه در بیشتر ناشران برای گرفتن تأییدیه سازمان پژوهش گفت: «ناشر برای رعایت این معیارها باید انگیزه داشته باشد. اگر مواردی که سازمان مطرح می‌کند برای من ارزش افزوده داشته باشد من با کمال میل مؤلفانم را به این نشست‌ها می‌فرستم تا کتاب‌هایمان منطبق با معیارهای سازمان باشد. ضمن این که کتاب‌نامه رشد به بسیاری از مدارس نمی‌رسد و در بسیاری از مراکز پیش دبستانی از کتاب‌های مورد تأیید سازمان بهزیستی استفاده می‌شود.»

اکرم موسوی کارشناس بخش پیش دبستانی سامان دهی منابع آموزشی و تربیتی بحث استاندارد بودن کتاب و مردم‌پسند بودن آن را دو مقوله جدا دانست و گفت: «همان‌طور که سازمان استاندارد با تکیه بر فروش یک کالا به آن نشان استاندارد نمی‌دهد، ما هم نمی‌توانیم به صرف فروش، معیارها و چارچوب‌های لازم را نادیده بگیریم.»

خردور نیز تأکید کرد: «آموزش والدین باید از جایی آغاز شود و ما نباید صرفاً به این دلیل که خانواده‌ها کتاب خوب را نمی‌خرند، کتاب خوب تولید نکنیم.»

مشکل بزرگ: بی‌خبری از اهداف برنامه درسی

نشست دیگری که با حضور کارشناس دفتر تألیف و نماینده ناشران برگزار شد، مختص کتاب‌های گروه دینی و قرآن بود.

محمد دلبری رئیس گروه قرآن و معارف دفتر تألیف، در آغاز این نشست که برای بررسی مسائل و مشکلات کتاب‌های آموزشی دینی و قرآن، برگزار شده بود، اظهار داشت: «بزرگ‌ترین

مشکل کتاب‌های کمک‌درسی در این گروه، عدم هماهنگی آن‌ها با اهداف برنامه درسی است. ما در هر درس کتاب، معمولاً سه حیطه شناختی، عاطفی و رفتاری را مدنظر داریم، ولی اغلب کتاب‌های کمک‌درسی تنها هدف شناختی را در نظر می‌گیرند و به دو ساحت دیگر بی‌توجه‌اند. ما نمی‌توانیم به ناشی که بدون اطلاع از اهداف برنامه درسی، فقط می‌خواهد ذهن خواننده را با اطلاعات اضافی بینبارد، تأییدیه بدهیم.»

فریبا کیا معاون دفتر انتشارات و تکنولوژی آموزشی با اشاره به مشکلات موجود در آزمون‌های ارزش‌یابی اظهار داشت: «بسیاری از ناشران می‌گویند نوع سؤالات مطرح شده در امتحانات، آن‌ها را به سمت تولید این کتاب‌ها سوق می‌دهد. یعنی معتقدند اطلاعات اضافی که آقای دلبری آن‌ها را عدم تطابق با اهداف برنامه درسی می‌نامد، نشئت گرفته از این آزمون‌هاست.»

دلبری در پاسخ اظهار داشت: «من اشکالات آزمون‌ها را انکار نمی‌کنم؛ چه در آزمون‌های رسمی آموزش و پرورش و چه آزمون‌های آموزشگاهی اشکالاتی به چشم می‌خورد؛ ولی باید همیشه به این موضوع توجه داشت که ممکن است طراح سؤال اشتباه کرده باشد؛ این دلیل نمی‌شود که ما به دنبال بسط یک اشتباه برویم.»

دلبری همچنین در پاسخ به پرسش

امیرصادق فراش‌بندیان نماینده انتشارات خط سفید درباره رویکردها و خطوط قرمز دینی برای سایر گروه‌های آموزشی گفت: «در سایر حوزه‌ها نوع انتخاب واژه‌ها و تصاویر می‌تواند هم‌سو با ارزش‌های دینی یا در جهت مقابل آن باشد. مثلاً در حوزه علوم تجربی، هنگام سخن گفتن از قوانین جهان، برخی واژه طبیعت را به کار می‌برند و برخی واژه خلقت را. هر یک از این دو واژه بار معنایی متفاوتی دارد؛ اولی به جهان و پدیده‌های

فریده عصاره: ناشرانی که می‌خواهند تولیداتشان در بخش پیش دبستانی مورد تأیید آموزش و پرورش قرار گیرد لازم است کتاب «راهنمای برنامه و فعالیت‌های آموزشی و پرورشی دوره پیش دبستان» را مد نظر قرار دهند

آن از منظر مادی نگاه می‌کند و دومی آن را دارای یک آفریننده می‌بیند. البته ما از منابع آموزشی در حوزه‌های غیر دینی انتظار نداریم مفاهیم دینی را تبلیغ کنند، فقط از آن‌ها می‌خواهیم خلاف آموزه‌ها و ارزش‌های دینی حرکت نکنند».

کتاب‌های آموزشی ریاضی: افزایش تنوع رویکردی - روشی

حوزه ریاضی از جمله بخش‌هایی است که همواره مورد توجه خانواده‌ها و دانش‌آموزان قرار دارد. از این رو، با حضور سه تن از کارشناسان گروه ریاضی دفتر انتشارات و تکنولوژی آموزشی شهرناز بخشعلی‌زاده، سپیده چمن آرا و حمیدرضا امیری مسائل کتاب‌های آموزشی ریاضی در نمایشگاه کتاب بررسی شد.

در ابتدای نشست، شهرناز بخشعلی‌زاده با اشاره به وضعیت

نشر منابع آموزشی در گروه ریاضی گفت:

«در دوره ابتدایی حرکت‌های رویکردی

- روشی بیشتر شده است. قبلاً تمرین‌ها

کلیشه‌ای بود، ولی امروز با تنوع رویکردهای

ریاضی روبه‌رو هستیم که این نگاه آموزشی

حاکم شده کاملاً مثبت است. نکته منفی

اینجاست که اغلب این آثار فاقد دقت

علمی لازم هستند؛ معلمانی که دست به

تألیف می‌زنند از تجارب کلاسی خود بهره

می‌گیرند، ولی اغلب آثار دارای لغزش‌ها و

غلط‌های علمی‌اند.»

بخشعلی‌زاده این مشکل را در دوره‌های

پایین‌تر شایع‌تر خواند و ادامه داد: «در دوره

دبیرستان این روند برعکس است؛ یعنی منابع آموزشی از جهت

علمی قوی هستند، اما به لحاظ روشی مشکل دارند. چون مؤلفان

کتاب‌های ریاضی دبیرستان، اغلب متخصص موضوعی هستند یعنی از گروه مهندسی یا ریاضی محض هستند، مفهوم‌آموزی را به شکل کلیشه‌ای و الگوریتمی آموزش می‌دهند. این دسته از مؤلفان موضوعات ریاضی را به‌عنوان اهداف آموزشی، خوب می‌شناسند؛ ولی فرایند حل مسئله را خوب ارائه نمی‌کنند و همیشه از یک راه برای حل مسئله استفاده می‌کنند. در حالی که ما به دنبال آن هستیم که رویکردهای مختلف حل مسئله با دانش‌آموز کار شود.»

در ادامه نشست سپیده چمن آرا به موضوع استفاده از ادبیات نامناسب در برخی کتاب‌ها اشاره کرد و گفت: «بعضی مؤلفان در آثارشان از واژه‌ها و لحن نامناسب و عامیانه استفاده می‌کنند و وقتی هم با اعتراض ما مواجه می‌شوند، دفاعشان این است که این لحن روز و مورد استفاده بچه‌های امروز است! اما به نظر ما شایسته نیست تنها به دلیل رواج یک ادبیات نامناسب در بخشی از جامعه، ما هم از آن استفاده کنیم.»

عدم صداقت علمی

بخشعلی‌زاده یکی دیگر از معضلات کتاب‌های آموزشی را عدم صداقت علمی و معرفی منابع مورد استفاده خواند و گفت: «بسیاری از مؤلفان از ذکر منابعی که مورد استفاده قرار داده‌اند، امتناع می‌کنند. درحالی‌که نفس استفاده از منابع مختلف، اشکالی ندارد و دلیل ضعف مؤلف نیست؛ بلکه استفاده از منابع و عدم ارجاع‌دهی نشانه ضعف است.»

سپیده حسینی مؤلف و نماینده نشر مرآت تغییرات کتاب‌های درسی و عدم اطلاع‌رسانی به‌موقع نسبت به تغییرات را یکی از مشکلات ناشران در تدوین و تولید کتاب‌های کمک‌درسی مناسب عنوان کرد. امیری کارشناس دفتر در پاسخ به وی گفت که حدود ۸۰ درصد فصل‌های کتاب دهم در رشته‌های انسانی، تجربی و ریاضی آماده و روی سایت قرار داده شده است و بقیه نیز به‌زودی در معرض دید عموم قرار خواهد گرفت.

فریبا کیا، با اشاره به شتاب ناشران در تولید کتاب‌های کمک‌درسی برای کتاب‌های جدید گفت: «تجربه نشان می‌دهد در سال‌هایی که کتابی جدید تألیف داریم، بیشتر کتاب‌های کمک‌درسی تولید شده برای آن مناسب از آب در نمی‌آیند زیرا ناشران می‌کوشند کتاب‌های کمک‌درسی را بسیار سریع تألیف و منتشر کنند و از این رو برخی سرفصل‌های آن‌ها مغایر با سرفصل‌های کتاب‌های درسی می‌شود.»

نسخه غیرقابل استناد یعنی طرد بخش خصوصی

الهیاری نماینده انتشارات پایندگان قرار دادن نسخه‌های غیرقابل استناد را بر روی سایت، به‌منزله طرد بخش خصوصی دانست و گفت: «اگر آموزش و پرورش خواهان همکاری ناشران است باید تمهیداتی بیندیشد که یکی از آن‌ها آموزش مؤلفان و ناشران است و دیگری در اختیار گذاشتن منابع قابل استناد نه

شهرناز بخشعلی‌زاده:
امروز در نشر کتاب‌های آموزشی ریاضی با تنوع رویکردی روبه‌رویم که این نگاه آموزشی کاملاً مثبت است؛ اما نکته منفی اینجاست که اغلب آثار فاقد دقت علمی لازم هستند

اینکه ناشر سرمایه‌گذاری کند، زمین بخورد، ضرر کند، تا سال آینده کتاب قابل استناد بشود.»

همراهی بخش خصوصی بازی برد - برد است

حمیدرضا امیری معاون واحد تحقیق، توسعه و آموزش ریاضی درباره غیرقابل استناد بودن نسخه بارگذاری شده بر روی سایت گفت: «غیرقابل استناد بودن نسخه‌ها به این معنی نیست که همه مطالب لزوماً قرار است عوض شود؛ فقط باید به یاد داشت امکان تغییر مطالب وجود دارد و گاهی عملاً درصد اندکی از آن تغییر می‌کند. ولی این بی‌انصافی است اگر بگویید ما عمداً کاری می‌کنیم که شما نتوانید کتاب کمک درسی خوب تولید کنید.»

کیا نیز در پاسخ این ناشر گفت: «نشستی که در آن حضور داریم با همان هدفی تشکیل شده است که شما می‌گویید و خود یکی از اهداف مصوبه ۸۲۸ شورای عالی آموزش و پرورش یعنی بهره‌گیری از مشارکت بخش غیردولتی در تولید منابع آموزشی و تربیتی هم‌راستا با آموزش و پرورش است. بنابراین همراهی بخش خصوصی با آموزش و پرورش یک بازی برد - برد برای هر دو طرف است.»

معلم خوب، لزوماً مؤلف خوبی نیست

شهرناز بخشعلی‌زاده در پایان این نشست انتخاب مؤلف را از عوامل اصلی در تولید کتاب خوب خواند و گفت: «همان‌طور که تدریس مهارت می‌خواهد، تألیف هم مهارت‌های خاص خودش را طلب می‌کند. ممکن است من معلم خوبی باشم، ولی بدترین مؤلف باشم. من خواهش می‌کنم ناشران در انتخاب مؤلف بیشتر دقت کنند. صرف متخصص موضوعی بودن دلیل بر این نیست که مؤلف خوبی هم باشد. متخصصان موضوعی و روشی می‌توانند باهم کار کنند و به هم‌افزایی برسند. این‌ها وقتی کنار هم جمع شوند می‌توانیم تألیف بهتری داشته باشیم.»

مقاومت در برابر شیوه‌های جدید آموزشی

در سال تحصیلی ۹۶-۹۵ کتاب‌های زبان دوره متوسطه دوم بعد از سال‌ها تغییر خواهند کرد و با محتوا و شکلی جدید در اختیار دانش‌آموزان قرار خواهد گرفت. یکی از نشست‌هایی که در این دوره از نمایشگاه کتاب تهران در غرفه دفتر انتشارات و تکنولوژی آموزشی برگزار شد به این حوزه یادگیری اختصاص داشت. در ابتدای نشست، **سعید معظمی گودرزی** کارشناس گروه زبان‌های خارجی درباره وضعیت پیچیده این حوزه گفت: «بسیاری از ناشران این حوزه با مراکز آموزش زبان خارج از کشور در ارتباط هستند و محتوای تولید شده آن‌ها بارده سنی آموزشی در داخل کشور هم‌خوانی ندارد، یا به سبب تفاوت فرهنگی با شرایط مدارس ما تناقض پیدا می‌کند. یکی دیگر از مشکلات کتاب‌های کمک‌درسی زبان این است که بعد از تغییر

در شیوه تدریس زبان در مدارس، این منابع کمکی با بسته‌های درسی جدید مطابقت ندارند.»

فریبا کیا نیز با اشاره به برگزاری دو کارگاه تبیین رویکرد برنامه درسی زبان انگلیسی با حضور ناشران، گفت: «علی‌رغم این موضوع، بسیاری از کتاب‌ها همچنان قاعده‌محور هستند و در مقابل شیوه‌های جدید آموزش زبان مقاومت می‌کنند.» وی افزود: «در رویکرد فعلی زبان، هر چهار مهارت خواندن، نوشتن، درک مطلب از راه شنیدن و صحبت کردن مدنظر قرار گرفته است.»

ضعف مهارتی معلمان زبان خارجی

امیرصادق فراش‌بندیان نماینده انتشارات خط سفید، ناشر منابع آموزشی زبان انگلیسی با اشاره به مشکلات اجرایی شیوه جدید آموزش رسمی زبان، ساعات آموزش زبان را ناکافی خواند و گفت: «بعد از تغییر شیوه، ساعات آموزش زبان باید افزایش پیدا می‌کرد؛ درحالی که نه تنها افزایش پیدا نکرد که کم هم شد. ضمناً امکانات لازم برای آموزش هر چهار مهارت، در بسیاری

مدارس وجود ندارد.»

معظمی در پاسخ گفت: «مشکلاتی که فرمودید در برخی مدارس وجود دارد؛ ولی مشکل اصلی ضعف مهارتی همکاران ما یعنی معلمان زبان خارجی است که امیدواریم با رفع آن‌ها به اهداف ذکر شده در سند تحول بنیادین آموزش و پرورش نزدیک شویم.»

کارشناس گروه زبان درباره استفاده از منابع وارداتی نیز اظهار داشت: «ناشران با رعایت برخی نکات می‌توانند متن‌های وارداتی از منابع خارجی را به فرهنگ ما نزدیک کنند.»

مطالعه تنها راه افزایش درک ادبی

شعر و داستان موضوع یکی دیگر از نشست‌هایی بود که در

بیست و نهمین نمایشگاه کتاب تهران در غرفه دفتر انتشارات و تکنولوژی آموزشی برگزار شد.

در این نشست **حسین احمدی** درباره تأثیر شعر بر مخاطبان دانش آموز گفت: «شعر علاوه بر این که به دانش مخاطب می‌افزاید، به رشد فکری و گسترش بینش اجتماعی و دینی او کمک می‌کند. زیرا شناخت زیرساخت‌های شعر مستلزم دانش ادبی و در کنار آن آشنایی با تاریخ، فلسفه، عرفان، الهیات و بسیاری علوم دیگر است. به همین سبب بسیاری از معلمانی که مدرک دانشگاهی نیز دارند، نمی‌توانند پا را از محدوده کتاب درسی بیرون بگذارند و به پرسش‌های دانش‌آموزان در سطحی فراتر از کتاب پاسخ دهند. ما به معلمان توصیه می‌کنیم دانش‌آموزان را به کتابخانه‌ها ارجاع دهند و با بردن کتاب به کلاس‌های درس و معرفی آن به دانش‌آموزان، عطش خواندن را در آن‌ها بیشتر کنند چرا که این بهترین طریق بالابردن درک ادبی است.»

حبیب یوسفزاده: ضعف

عناصر داستانی، عدم

همخوانی با فرهنگ

ایرانی اسلامی و ترویج

ادبیات جادوگری توهم‌زا

برخی از دلایل رد شدن

آثار در این بخش است

کتاب‌سازی به جای کتاب‌نویسی

احمدی از وضعیت نشر کتاب‌های آموزشی در حوزه شعر گله کرد و گفت: «بیشتر آثار منتشر شده در این حوزه از جنس کتاب‌سازی است و زحمت زیادی برای تولید کتاب کشیده نشده است. ظاهر زیبا و بزک کرده کتاب شما را جذب می‌کند؛ اما وقتی آن را مطالعه می‌کنید متوجه می‌شوید مؤلف چند بیت شعر یا چند حکایت را بدون هیچ نظم و ترتیب حساب‌شده‌ای، از دیوان یک شاعر یا کتاب یک نویسنده انتخاب کرده و معنی چند لغت از متن را در کنار آن آورده است.» در حالی که «یک کتاب مناسب، باید به دانش مخاطبان خود اضافه کند، حرف تازه‌ای برای آن‌ها به ارمغان آورد و تحلیلی ارائه دهد و اگر گزینشی صورت می‌گیرد، یک‌دست و بر مبنای خاصی باشد.»

ترویج ادبیات جادوگری از دلایل رد داستان است

در ادامه این نشست **حبیب یوسفزاده** کارشناس داستان دفتر انتشارات و تکنولوژی آموزشی درباره آثار داستانی و ویژگی‌های آن سخن گفت. وی با اشاره به این مطلب که همه کتاب‌هایی که در حیطه داستان و رمان، نمایش‌نامه، سفرنامه و حتی حکایات متون کهن منتشر می‌شوند، در این گروه مورد بررسی و ارزیابی قرار می‌گیرند، اظهار داشت: «جمعیت کثیر مخاطبان آموزش و پرورش برای ناشران فرصتی مغتنم است تا با اخذ تأییدیه، آثارشان را به این خیل عظیم معرفی کنند.»

وی در خصوص مشکلات و ضعف‌هایی که منابع این حوزه با آن مواجه هستند گفت: «ضعف عناصر داستانی، عدم هم‌خوانی با فرهنگ ایرانی اسلامی و ترویج ادبیات جادوگری توهم‌زا برخی از دلایل رد شدن آثار در این بخش است. نارسایی ترجمه نیز

یکی از مهم‌ترین مشکلات آثار حوزه داستان است. متأسفانه این توهم در برخی وجود دارد که آشنایی با زبان خارجی در حد عمومی شرط کافی برای ترجمه است؛ در حالی که تسلط بر زبان و ادبیات فارسی از آن هم مهم‌تر است. بسیاری از افرادی که این روزها دست به ترجمه می‌زنند، فاقد این توانمندی هستند. برخی ناشران هم با پرداخت دستمزدهای اندک به برخی از این مترجمان نابلد اقدام به انتشار کتاب می‌کنند که نتیجه‌اش تعدد آثار ضعیف ترجمه در بازار نشر است.»

خواننده داستان در تجارب نویسنده شریک می‌شود

یوسفزاده داستان مناسب برای خواننده نوجوان و کودک را به یک شبیه‌ساز تشبیه کرد و گفت: «داستان مثل شبیه‌ساز (سیمولاتور) پرواز است؛ آدم‌ها با استفاده از دستگاه شبیه‌ساز پرواز، سعی می‌کنند پرواز را بدون آنکه با مخاطرات آن مواجه شوند، به نحو قابل قبولی تجربه کنند. داستان خوب هم همین ویژگی را دارد. داستان، شبیه‌ساز زندگی است. خواننده می‌تواند در تجارب نویسنده شریک شود. حال اگر این تجارب مبتدل و دم‌دستی باشند، روی ناخودآگاه خواننده تأثیر منفی می‌گذارد؛ خصوصاً اگر خواننده کودک و نوجوان باشد.»

قدرت داستان‌گویی برخاسته از خلاقیت است

یوسفزاده در ادامه با پرداختن به اهمیت داستان و داستان‌گویی به عنوان پرورش‌دهنده خلاقیت دانش‌آموز گفت: «قدرت داستان‌گویی برخاسته از خلاقیت است و هوش هیجانی را بالا می‌برد. داستان‌های بزرگ، آدم‌های بزرگ می‌پروانند. داستان خوب می‌تواند بر تفکر جامعه تأثیر بگذارد. قول معروفی وجود دارد که می‌گوید، کشیش داستان بی‌نویان و ویکتور هوگو مسیحیت را نجات داد. داستان‌ها آکنده از درس زندگی‌اند و ما به سهم خود تلاش می‌کنیم آثار آسیب‌زننده به دست مخاطب نرسد.»

کمک به قدرت تحلیل دانش‌آموز

نشست تخصصی گروه علوم تجربی با ناشران این حوزه از دیگر نشست‌هایی بود که در حاشیه بیست و نهمین نمایشگاه بین‌المللی کتاب تهران برگزار شد. **مریم انصاری** کارشناس و داور کتاب‌های گروه علوم تجربی دفتر انتشارات و تکنولوژی آموزشی به پرسش‌های ناشران در این حوزه پاسخ گفت و برخی از مشکلات کتاب‌های آموزشی این حوزه را مورد بحث قرار داد. وی ابتدا درباره وضعیت نشر کتاب‌های کمک‌درسی اظهار داشت: «هدف از انتشار کتاب‌های کمک‌درسی علوم این است که دانش‌آموز فکر کردن و تحلیل را یاد بگیرد و در کنار آن بتواند آزمون‌ها را نیز با موفقیت پشت سر بگذارد؛ اما ناشران بیشترین توجه خود را روی آزمون‌ها متمرکز کرده‌اند و چون در آزمون‌ها اغلب بر حفظ کردن جواب‌ها تأکید می‌شود، محور قرار

دادن حافظه با اهداف ما که مهم‌ترین‌شان یادگیری از راه فکر کردن است تضاد پیدا می‌کند. ما می‌خواهیم بچه‌ها فکر کردن و استدلال را بیاموزند تا بتوانند مسائل را حل کنند؛ اما وقتی جواب حاضر و آماده در اختیار دانش‌آموز قرار می‌گیرد، دیگر به خود زحمت فکر کردن نمی‌دهد.»

انصاری با اشاره به رویکرد برنامه درسی علوم در دوره ابتدایی گفت: «ما در پایه پنجم و ششم روش کاوشگری را در درس علوم در پیش گرفتیم که روشی علمی است و بچه‌ها با این روش می‌توانند مسائل را حل کنند. حال کتاب‌های کمک آموزشی باید در اینجا به ما کمک کنند؛ مثلاً سؤال‌هایی طرح کنند که تفکر برانگیز باشد. آنچه مدنظر ماست تنها جواب نیست، بلکه راه رسیدن به پاسخ موردنظر است.»

کار کردن با آموزش و پرورش مشکل است

بخشی از نشست‌های این دوره نیز به شاخه‌های فنی و حرفه‌ای و کاردانش اختصاص داشت. در ابتدای نشست کارشناسان رشته‌های حسابداری و بازرگانی و کشاورزی، سودابه درخشنده کارشناس بخش فنی و حرفه‌ای دفتر انتشارات و تکنولوژی آموزشی گفت: «بخشی از کتاب‌هایی که به

ما ارجاع می‌شوند ترجمه از متون خارجی هستند؛ وقتی اثری ترجمه می‌شود ممکن است بخش‌هایی از آن مناسب فرهنگ ما نباشند. بعضی از کتاب‌ها هم به این دلیل کنار گذاشته می‌شوند که سطحشان بالاتر از سطح هنرستان‌های ما هستند. این‌ها دلیلی بر بد بودن کتاب نیست؛ فقط بدین معنی است که مناسب هنرجویان یا هنرآموزان دوره متوسطه نیستند.»

محمدیگانه مدیرعامل انتشارات «چهارخونه» یکی از ناشران حاضر در این

نشست درخصوص مشکلات فعالیت در این حوزه اظهار داشت: «کار کردن با آموزش و پرورش بسیار مشکل است و معمولاً وقت و زمان زیادی از ما می‌گیرد و ما نمی‌دانیم حتی اگر تأییدیه آموزش و پرورش را بگیریم چه حسنی برای ما خواهد داشت. ما بسیار مایلیم از بازخورد تأییدیه آموزش و پرورش در فروش و توزیع کتاب مطلع شویم.»

درخشنده در پاسخ به این ناشر گفت: «وقتی که شما برای این کار صرف می‌کنید فقط به اندازه ارسال یک کتاب است. اگر کتاب شما موفق به اخذ تأییدیه شود، در سامانه کنترل کیفیت منابع آموزشی و تربیتی، در وبگاه سامان کتاب و کتاب‌نامه رشد معرفی می‌شود. این کتاب‌نامه‌ها هم به مدارس ارسال می‌گردد تا به عنوان یک منبع مورد اعتماد در اختیار معلمان، مدیران و دانش‌آموزان قرار گیرد. ضمناً این کتاب‌ها در جشنواره کتاب‌های آموزشی رشد داوری می‌شوند و در برخی کتاب‌های درسی نیز معرفی می‌شوند.»

ناشر در ادامه به تغییرات کتاب‌های فنی و حرفه‌ای به عنوان یکی از معضلات حرفه خود اشاره کرد و گفت: «در شاخه فنی و حرفه‌ای هر سال رشته‌هایی حذف و اضافه می‌شوند. بعضی رشته‌ها هم تلفیق می‌شوند و این‌ها همگی مستلزم تولید کتاب جدید یا تغییر در کتاب‌های قبلی است چون کتاب کمک درسی باید دقیقاً منطبق با کتاب درسی باشد. تغییر دادن و به‌روز کردن کتاب‌ها خیلی هزینه‌بر است. اگر تغییرات به موقع اعلام شود

عباس مزینانی نماینده انتشارات مزینانی از حاضران در نشست پیشنهاد کرد مباحث مهم حوزه بهداشت مثل سرطان و آلزایمر به‌عنوان بخشی از کتاب زیست‌شناسی وارد برنامه درسی شوند. وی افزود: «بچه‌های ما بی‌انگیزه شده‌اند. ما می‌توانیم اساتید بزرگ پزشکی را در کتاب‌های درسی به بچه‌ها معرفی کنیم تا بچه‌ها انگیزه پیدا کنند.»

سرطان و آلزایمر هم به کتاب درسی بیایند

انصاری پاسخ داد: «در حال حاضر مطالبی درباره سرطان در کتاب‌ها وجود دارد. اما می‌توان مباحث بیشتری را در کنار آموزش رسمی، مطرح کرد.»

آزمون غایت همه فعالیت‌های آموزشی نیست

رحیم کریمی نماینده انتشارات کیان اندیشه نیز به موضوع آزمون‌هایی که سؤالاتی خارج از مباحث کتاب در آن‌ها طرح می‌شود اشاره کرد.

کارشناس علوم تجربی ضمن همراهی با وی، در پاسخ گفت: «ما نمی‌خواهیم دانش آموز لیسانس فیزیک و شیمی و زیست‌شناسی را در سال سوم دبیرستان بگیرد! در برنامه درسی چهارچوب مطالب مشخص شده است.»

مریم انصاری درباره اهمیت دادن بیش از حد کتاب‌های کمک آموزشی به آزمون نیز گفت: «آزمون غایت همه فعالیت‌های آموزشی نیست. ما می‌خواهیم دانش آموز ذهنش را به کار بگیرد. متأسفانه به‌دادن بیش از اندازه به آزمون‌ها قدرت فکر کردن را از بچه‌ها می‌گیرد و آن‌ها را از لحاظ مهارتی ضعیف می‌کند.»

این کارشناس در پاسخ به پرسش یکی دیگر از ناشران که گفت: «بسیاری از ناشران اعتقاد دارند تأیید آموزش و پرورش نمی‌تواند بر فروش کتاب‌ها اثر بگذارد. چرا از بنگاه‌های خصوصی انتظار دارید بدون توجه به اهداف مالی با شما همکاری کنند؟» گفت: «ناشر بازوی آموزش و پرورش است و باید در تغییر نظام آموزشی به ما کمک کند و این‌طور نیست که همه ناشران فقط دنبال پول باشند.»

انصاری خاطر نشان کرد: «البته کار آموزشی کاری زمان‌بر است

مریم انصاری: هدف از انتشار کتاب‌های کمک درسی علوم این است که دانش‌آموز فکر کردن و تحلیل را یاد بگیرد و در کنار آن بتواند آزمون‌ها را نیز با موفقیت پشت سر بگذارد

ناشر می‌تواند تغییرات را اعمال کند ولی ما شاهدیم که گاه بعضی کتاب‌ها آخر شهریور یا اول مهر به دست بچه‌ها می‌رسند و این موضوع هم برای معلمان و هم ناشران مشکل عدم تطبیق و به‌روز رسانی را ایجاد می‌کند.»

بی‌توجهی به رشته‌های فنی و حرفه‌ای

وی سپس به برخی دیگر از مشکلات حوزه فنی و حرفه‌ای اشاره کرد و گفت: «من ۱۵ سال سابقه تدریس و نشر در حوزه فنی و حرفه‌ای دارم و معتقدم یکی از معضلات این بخش آن است که مثل رشته‌های نظری به آن توجه نمی‌شود. مثلاً زمان انتشار کتاب‌های فنی و حرفه‌ای و آزمون‌های آن‌ها همیشه عقب‌تر از رشته‌های نظری است حتی رتبه‌های اول کنکور در شاخه فنی و حرفه‌ای را هیچ‌وقت در تلویزیون نشان نمی‌دهند و کسی آن‌ها را نمی‌بیند. چرا باید این طور باشد؟ همین‌ها باعث می‌شود که خانواده‌ها مایل نباشند فرزندشان در رشته‌های فنی و حرفه‌ای تحصیل کنند چون فکر می‌کنند رشته فنی مخصوص بچه‌های درس نخوان است در حالی که اگر تبلیغ صحیحی صورت بگیرد، بچه‌های علاقه‌مند با رغبت به سوی این رشته می‌روند.»

بتول عطاران: با توجه به اینکه EQ (هوش هیجانی) دانش‌آموزان رشته‌های فنی و حرفه‌ای بالاست، کتاب‌ها باید در سطح کاربردی نوشته شوند

بتول عطاران کارشناس کتاب‌های بازرگانی و حسابداری نیز با اشاره به اقدامات تشویقی آموزش و پرورش برای ناشران کتاب‌های فنی و حرفه‌ای، درباره ویژگی کتاب‌های این شاخه اظهار داشت: «با توجه به اینکه EQ (هوش هیجانی) دانش‌آموزان رشته‌های فنی و حرفه‌ای بالاست، کتاب‌ها (مثلاً کتاب‌های آشپزی) نمی‌تواند دانش صرف باشد و باید در سطح کاربردی نوشته شوند. یعنی مؤلف باید این توانمندی را داشته باشد که دانش را به سطح مهارت برساند.»

عطاران افزود: «اکثر کتاب‌هایی که ناشران برای تأیید می‌فرستند، مناسب سطح دانشگاهی‌اند و به درد هنرجو و هنرآموز فنی و حرفه‌ای نمی‌خورند. هنر مؤلف آن است که این دانش را برای این سطح از سواد آماده کند؛ و متأسفانه در این

زمینه خیلی کمبود داریم.» این کارشناس کتاب‌های فنی و حرفه‌ای پیشنهاد کرد معلمان و هنرآموزان وارد عرصه کتاب‌نویسی برای هنرجویان شوند؛ زیرا هم مخاطب، هم علم و هم بازار را می‌شناسند و احتمالاً دانش‌آموزان قلمشان را راحت‌تر می‌فهمند.» وی در ادامه از مؤلفان و ناشران کتاب‌های آموزشی خواست به کتابچه‌های راهنمای تولید کتاب‌های آموزشی که در آن معیارهای تدوین کتاب‌های مناسب آورده شده است مراجعه کنند. این کتابچه‌ها در وبگاه (به نشانی: <http://samanketab.roshdmag.ir>) قرار داده شده است.

رد شدن کتاب به معنی مفید نبودن نیست

گروه مدیریت خانواده از دیگر گروه‌های دوره فنی و حرفه‌ای و کار دانش بود که در نمایشگاه نشست‌ی را به کتاب‌های خود اختصاص داد.

سیدرحمان هاشمی کارشناس و ارزیاب کتاب‌های آموزشی در ابتدای این نشست با ارائه توضیحاتی در خصوص روند ارزیابی کتاب‌ها اظهار داشت: «کتاب‌ها باید پوشش‌دهنده برنامه درسی آن رشته باشند؛ البته ممکن است در همان چهارچوب به افزایش دانش هنرجویان یا هنرآموزان کمک کنند. اگر کتابی در چهارچوب برنامه درسی یا در راستای تقویت بنیه علمی هنرجو و هنرآموز باشد، تأیید خواهد شد. البته رد شدن کتاب به این معنی نیست که مفید نیست. ممکن است کتابی برای جامعه خوب باشد، ولی مناسب دانش‌آموز نباشد.»

آرزو صارمی نماینده انتشارات کتاب‌درمانی گفت: «ما پیش‌تر کتاب‌هایمان را برای مخاطب سطوح بالا منتشر می‌کردیم؛ الان به این نتیجه رسیده‌ایم که سطح آن‌ها را پایین بیاوریم. مثلاً در بحث بلوغ بچه‌ها به سبب تغییرات جسمی دچار تغییرات روحی هم می‌شوند. سعی کردیم در کتاب‌ها والدین و فرزندان به درک متقابل برسند.»

ناشران کتاب‌های درسی را مطالعه کنند

هاشمی نیز با تأیید اجمالی این مطلب افزود: «اگر ناشران از نیازهای دانش‌آموزان خبر داشته باشند، کتاب‌های مناسب‌تری تولید می‌کنند و برای رسیدن به این هدف لازم است مناطق مختلف کشور را مورد مطالعه قرار دهند و نقاط اشتراک و اختلاف را پیدا کنند.» وی ادامه داد: «ضمن این کار، کتاب‌های درسی را نیز مطالعه کنید. آن وقت می‌توانید با پر کردن جاهای خالی، به آموزش و پرورش کمک کنید. آن وقت است که کتاب‌هایتان در کشور نایاب می‌شود.»

کارشناس مدیریت خانواده خاطر نشان کرد: «اگر ناشران پیش از انتشار کتاب‌های خود با ما مشورت کنند، ما در کنارشان خواهیم بود و نیازهایی را که دریافته‌ایم، برای آن‌ها مطرح می‌کنیم.» صارمی نیز با اشاره به بازار نشر کتاب‌های آموزشی گفت:

تدریس است. آن‌گاه بررسی می‌شود که تا چه اندازه ویژگی‌های قالب مربوط به خود را رعایت کرده است و سپس از نظر ویژگی‌های گرافیکی، تعاملی بودن و بالاخره به لحاظ نداشتن باگ کنترل و ارزیابی می‌شود. البته از لحاظ محتوایی هم برنامه باید با فرهنگ ملی و دینی همخوانی داشته باشند.»

این متخصص نرم‌افزارهای آموزشی در پایان به تولیدکنندگان نرم‌افزارهای دیجیتال توصیه کرد وقتی نرم‌افزاری تولید می‌کنند، نسبت به ارتقای فنی و به‌روزرسانی آن نیز بیندیشند.

تولید کم نرم‌افزار در حوزه ادبیات و مطالعات اجتماعی

حوریه السادات حسینی کارشناس کنترل کیفیت مواد و رسانه‌ها نیز با ارائه آمارهایی در خصوص آثار دریافتی گفت: «سالانه حدود ۴۰۰ عنوان نرم‌افزار در بخش متوسطه دریافت می‌شود که بیشتر مربوط به دروس پایه اعم از ریاضی و رایانه و علوم هستند. در بخش‌هایی مثل ادبیات و مطالعات اجتماعی آثار تولیدی انگشت شمارند که امیدواریم ناشران بیشتر وارد این حوزه شوند.»

عدم آشنایی با قدرت تئاتر

حوزه پرطرفدار هنر هم در این نشست‌های تخصصی سهمی داشت. **جواد رضاییان** طرّقه کارشناس و ارزیاب کتاب‌های آموزشی هنر دفتر انتشارات و تکنولوژی آموزشی درباره کتاب‌های این حوزه گفت: «اکثر کتاب‌های موجود در بخش هنری، به دلیل آن‌که ترجمه هستند باید تغییراتی پیدا کنند و به جای مثال‌های خاص فلان کشور، نمونه‌ها و مصداق‌های بومی ذکر شود تا فهم مقصود نویسنده آسان‌تر شود.»

وی درباره وضعیت نابه‌سامان آموزش در حوزه نمایش نیز گفت: «نمایش در حل مسائل جامعه قدرت زیادی دارد؛ اما هنوز این جایگاه در کشور ما جا نیفتاده است. ما سالانه حدود ۱۴۰۰ فارغ التحصیل تئاتر داریم ولی این افراد حتی یک واحد تئاتر کودک نمی‌خوانند؛ حال این تئاتر چطور می‌تواند در خدمت آموزش و پرورش باشد؟ حتی فعالیت کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان هم وضعیت روشنی در این خصوص ندارد.»

«ناشران ما به اسم دانش‌آموز آثاری را منتشر می‌کنند که او را سرگردان می‌کند. امروز دانش‌آموز ما به خاطر حجم بالای کتاب‌های کمک‌درسی سرگردان شده، دیگر معلمش و حتی خودش را قبول ندارد. این انبوه جزوه‌ها و کتاب‌های کمک آموزشی اعتماد به نفس بچه‌ها را گرفته است. ما باید برای حل این معضل چاره‌ای بیندیشیم.»

جای خالی معلم در تولید نرم‌افزارها

نشست گروه نرم‌افزار و وسایل کمک آموزشی دفتر انتشارات و تکنولوژی آموزشی یکی دیگر از نشست‌های نمایشگاه کتاب را به خود اختصاص داده بود.

زهرا شامانیان کارشناس محتوایی گروه نرم‌افزار و وسایل آموزشی در دوره ابتدایی، با اشاره به این موضوع که نرم‌افزارها علاوه بر برخورداری از جذابیت گرافیکی و ریتم و صدای مناسب و تکنولوژی روز باید منطبق بر برنامه درسی ملی باشد، محصولات آموزشی موجود در بازار نرم‌افزار را به چهار دسته تقسیم کرد و آن‌ها را چنین برشمرد: «نرم‌افزارهایی که روش تدریس هستند و بیشتر خانواده‌های دانش‌آموزان از آن استفاده می‌کنند؛ نرم‌افزارهایی که جانشین تدریس هستند که به جای معلم محتوا را درس می‌دهند؛ نرم‌افزارهایی که بازی توأم با آموزش هستند؛ و نرم‌افزارهای آنلاین که به اینترنت وصل می‌شوند.»

این کارشناس وسایل کمک آموزشی، عدم استفاده تولیدکننده از مشاوره مستقیم یک معلم مجرب و به‌روز را یکی از مشکلات مهم این نرم‌افزارها برشمرد.

وی افزود: با توجه به این‌که نرم‌افزارها در صورت خواست تولیدکننده، پیش از تولید انبوه مورد بررسی قرار می‌گیرد، گفت: «اگر اشکالات جزئی و قابل رفع باشد، سازنده پس از رفع اشکالات موردنظر، تأییدیه محصول خود را می‌گیرد.»

تکنولوژی معجزه آموزش است

وی با تشویق معلمان به تولید نرم‌افزار و فیلم افزود: «برای معلمی هم که اقدام به تولید نرم‌افزار می‌کند، این الزام باید وجود داشته باشد که از یک کارشناس تکنولوژی در روند تولید استفاده کند.»

این کارشناس خاطر نشان کرد: «تکنولوژی معجزه آموزش است و یادگیری را لذت‌بخش، مؤثرتر و عمیق‌تر می‌کند. ما می‌توانیم در همین فیلم‌ها یا نرم‌افزارها مهارت زندگی و مهارت شهروندی خوب بودن را آموزش دهیم.»

تکنولوژی ابزاری برای افزایش قدرت معلم

مرتضی سلطانی همایون کارشناس فنی واحد نرم‌افزار و وسایل کمک‌آموزشی در دفتر انتشارات و تکنولوژی آموزشی درباره روند ارزیابی آثار ارسالی گفت: «ابتدا نرم‌افزارها برحسب قالب تفکیک می‌شود؛ مثلاً مشخص می‌شود که نرم‌افزار از جنس دانش‌افزایی یا دایرةالمعارفی است یا خودآموز است یا روش